

Vanakeltto

Klasefibbla

Crepis praemorsa

Uhanalaisuusluokka (IUCN): erittäin uhanalainen (EN)

Uhanalainen ja erityisesti suojeltava (LSA 521/2021)

Rauhoitettu (LSA 521/2021)

Ahvenanmaalla rauhoitettu ja erityisesti suojeltava (ÅFS 113/1998)

Luonnehdinta

Vanakeltto on kauttaaltaan pehmeäkarvainen, 30–40 cm korkea mykerökukkaisiin kuuluva kasvi. Suurehkot, muodoltaan pitkulaiset ja tylppä- tai terävähkökärkiset lehdet kasvavat ruusukkeena varren tyvellä. Kukattomia lehtiruusukkeita, jotka muistuttavat jonkin verran samantapaisilla kasvupaikoilla kasvavan häränsilmän (*Hypochoeris maculata*) ruusuketta, ei ole helppo huomata muun kasvillisuuden seasta. Terttumainen kukinto kehittyy lehdettömän vanan päähän ja siinä on 10–20 keltaista mykeröä. Vanakeltto kukkii kesä-heinäkuussa.

Elinympäristö ja levinneisyys

Vanakeltto suosii kuivia ja valoisia harjumetsiä sekä kuivien lehtojen aukkokohtia ja polunvarsia, joissa paahteisuus ei ole liian voimakasta. Kasvi on aiemmin hyötynyt metsälaidunnuksesta. Monet kasvupaikat ovat entisillä metsälaitumilla tai harjunrinteillä. Suomessa vanakelttoa esiintyy harvinaisena vain Ahvenanmaalla ja Etelä-Hämeessä.

Nykytila ja uhkatekijät

Vanakelttoa uhkaavat avoimien kasvupaikkojen umpeenkasvu ja rakentaminen. Lajin suosimat avoimet elinympäristöt ovat monin paikoin metsittyneet ja pensoittuneet laidunnuksen ja niiton loputtua. Myös metsäpalojen väheneminen saattaa olla osasy syy taantumiseen. Varjostuneilla ja umpeutuvilla kasvupaikoilla vanakelton kukinta on hyvin niukkaa ja myös siementen kehitys häiriintyy helposti. Osa kasvupaikoista sijaitsee suojelualueilla.

Hoitosuositukset

Erityisesti suojeltava vanakeltto hyötyy kasvupaikoilla tehtävästä säännöllisestä puuston harventamisesta sekä taimikon ja pensaikon raivaamisesta, jolloin metsäisille ja varjoisille kasvupaikoille syntyy selviä valoisampia aukkoja. Puuston harvennus on suoritettava niin, ettei vanakelttokasvustojen päältä ajeta, puutavaraa ei varastoida kasvupaikalle tai sen välittömään läheisyyteen, ja hakkuutähteet kuljetetaan pois alueelta. Vanakeltto hyötyy niitosta ja hallitusta kulottamisesta. Lisäksi maanpintaa voidaan rikkoa esimerkiksi haraamalla, jolloin kasvin siemenet pääsevät itämään paremmin. Luonnonhoidollisen kulotuksen toteuttamiseen on mahdollista hakea rahoitusta METSO-ohjelman kautta.

Lähteet

- Hämet-Ahti, L., Suominen, J., Ulvinen, T. & Uotila, P. (toim.). 1998. Retkeilykasvio. 4. uudistettu painos. Luonnontieteellinen keskusmuseo, Kasvimuseo, Helsinki. 656 s.
- Kettunen, T., Kempainen, E., Kurtto, A., Lahti, T. & Uotila, P. 1990. Vanakelton (*Crepis praemorsa*) suojelusuunnitelma. Luonnontieteellinen keskusmuseo, Kasvimuseo, Helsinki. 21 s. + 31 liites.
- Mossberg, B. & Stenberg, L. 2005. Suuri Pohjolan kasvio. Suom. Vuokko, S. & Väre, H. Tammi, Helsinki. 928 s.
- Ranta, P. 1997. Vanakeltto – klasefibbla. Teoksessa: Ryttylä, T. & Kettunen, T. (toim.). Uhanalaiset kasvimme. Suomen ympäristökeskus ja Kirjayhtymä Oy, Helsinki. S. 125.

Kuva: Taina Kettunen